

Горлачов О.С.

кандидат психологічних наук, доцент,
докторант кафедри сурдопедагогіки та
сурдопсихології імені М.Д.Ярмаченка
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова

МІМІКО-ЖЕСТОВЕ МОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Протягом всього періоду виникнення та розвитку сурдопедагогічної теорії і практики найкращі наукові надбання лягли в основу фундаменту сучасної освіти глухих та слабочуючих як найбільш доцільного й плідного процесу навчальної та виховної діяльності в межах навчальної, виховної, розвиваючої та корекційної роботи. Виходячи з теоретично обґрунтованих та практично доведених основ навчально-виховного процесу в спеціальній школі для дітей з порушеннями слуху необхідно в повному об'ємі застосовувати всі можливі засоби комунікації глухих та слабочуючих дітей з оглядом на їхні можливості, індивідуальні особливості та основні виклики сьогодення.

Міміко-жестове мовлення в сурдопедагогіці та сурдопсихології вивчалось та вивчається через призму різнопланових наукових позицій, чому і присвячена досить значна кількість вітчизняних та зарубіжних досліджень (В. З. Базоев, А. Г. Басова, Л. П. Березенська, Р. М. Боскіс, А. Л. Воскресенський, Л. С. Виготський, Й. Ф. Гейльман, О. Г. Геранкіна, Ю. А. Герасименко, О. П. Гозова, О. С. Горлачов, Т. О. Григорьєва, Г. О. Гурцов, Т. П. Давиденко, А. В. Дашьян, Л. С. Дімскіс, Г. Л. Зайцева, А. Г. Зикеев, С. О. Зиков, І. П. Колесник, Р. Г. Краєвський, С. В. Кульбіда, М. М. Лаговський, К. В. Луцько, Т. Ф. Марчук, Н. Г. Морозова, Е. В. Прозорова, Е. Г. Речицька, Т. В. Розанова, Б. Б. Симонов, М. Ф. Тітова, В. І. Флері, Л. І. Фомічова, Р. Н. Фрадкіна, М. Д. Ярмаченко, I. Ahlgren, U. Bellugi, F. Grosjean, E. Klima, H. Lane, S. Liddell, W. Stokoe, T. Supalla, L. Wallin). Переважна більшість існуючих досліджень, щодо міміко-жестового мовлення в системі освіти дітей з порушеннями слуху, залишаються досить цікавими та фундаментально обґрунтованими як для сурдопедагогіки, сурдопсихології, так і для психолінгвістики та паралінгвістики [1, 2, 3, 4, 5].

Внаслідок системного аналізу сурдопедагогічних та сурдопсихологічних досліджень нами здійснено висновок, що на сьогодні історично склалось декілька наукових шкіл щодо використання міміко-жестового мовлення в системі освіти глухих та слабочуючих дітей:

По-перше, домінування міміко-жестового мовлення над словесною мовою. Тобто в навчально-виховному процесі чільне місце надається невербальній кінетичній системі і 100% навчального матеріалу подається жестами.

По-друге, комбінування словесного та міміко-жестового мовлення. В даному разі в процесі навчання глухих та слабочуючих дітей має місце застосування двох варіантів прояву невербальної форми мовлення: або

співвідношення словесного і мімико-жестового мовлення становить 50% на 50%, або у іншому відсотковому співвідношенні – 90% на 10%.

По-третє, випередження вербального мовлення по відношенню до мімико-жестового (С. О. Зиков, М. Д. Ярмаченко). Тобто коли навчально-виховний процес в спецшколі для дітей з порушеннями слуху побудований на словесному мовленні, а мімико-жестове мовлення є допоміжним засобом.

По-четверте, знаково-перекодувальний характер використання мімико-жестового мовлення в процесі навчання та виховання дітей з порушеннями слуху (Л. І. Фомічова, О. С. Горлачов, Л. С. Гренюк, Е. П. Гроза, С. Ю. Губар, О. М. Козлова, О. П. Круглик, І. М. Лобурець, Л. О. Малина, Н. В. Тимофієнко).

Питання місця та ролі мімико-жестового мовлення в навчально-виховному процесі спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями слуху, значущості даної форми спілкування для самої нечуючої людини і для її загального та інтелектуального розвитку тощо завжди було, є і буде одним із центральних питань в сурдопедагогічній теорії та практиці. Так як, не залежно від того, в якому обсязі особа з порушеннями слуху володіє словесною мовою у більшості випадків під час міжособистісних взаємин вона спілкується за допомогою дактильного та мімико-жестового мовлення, через які й задовольняє потребу в спілкуванні з оточуючими [4].

Отже, на сьогодні в світі спостерігається різнопланове ставлення до мімико-жестового мовлення осіб з порушеннями слуху як громадськості, так і серед наукових кіл. Але здійснюючи значні кроки в перебудові системи загальної освіти, зокрема й спеціальної освіти дітей з порушеннями слуху, необхідно враховувати весь наявний педагогічний досвід, методичне забезпечення й корекційно-розвиваюче спрямування, які перевірені часом застосування, апробації й удосконалення на науково-практичних засадах.

Література

1. Горлачов О. С. Теорія мімико-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі формування точності семантичних значень / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 37 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. С. 34-39.

2. Горлачов О. С. Сурдопереклад в житті осіб з порушеннями слуху // Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л.І.Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 17-28.

3. Зайцева Г. Л. Жест и слово. Научные и методические статьи / И. А. Егорова, А. А. Комарова, Н. А. Чаушьян. Москва : ВТИИ, 2006. 632 с.

4. Краєвський Р. Г. Мова жестів глухих. Київ : ДУПВ «Радянська школа», 1964. 220 с.

5. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки : монографія / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 172 с.: ілюстр.